

ISLAMOFÒBIA

Ramon ALCOBERRO

Islamofòbia significa «por a l'Íslam», és a dir, el prejudici molt present en societats cristianes europees i americanes que d'una manera força tòpica es fonamenta sobre les «2 v», la violència i el vel, i que intel·lectualment es justifica considerant que, al cap i a la fi, la religió musulmana és un producte poc refinat, molt deutor d'un món de deserts interminables, sociocultural endarrerit i que, per això mateix, es refugia en la violència en la mesura que respon a un món mal relacionat amb la modernitat laica.

En aquest text plantejarem tres arguments clàssics de la islamofòbia: la violència, l'eclecticisme religiós a l'Alcorà, que suposadament el desvaloritza com a fe religiosa poc elaborada, i el tòpic recurrent del vel islàmic. Finalment afegim algunes consideracions sobre el tema de l'Íslam proper, amb la voluntat de plantejar un tema tan incòmode com necessari: el de la societat multicultural com a risc i com a oportunitat al mateix temps.

EL PREJUDICI DE L'ÍSLAM VIOLENT

Anem, en primer lloc, al prejudici sobre la violència: efectivament, ja des del principi de la seva predicació Mahoma es va enfrontar violentament a les tribus àrabs del moment, que d'altra banda eren extremadament bel·licoses. Però el mateix Alcorà considera que aquesta situació es donà perquè a l'època preislàmica estaven en «*jaheliyyat*» (ignorància). És forçar les coses comparar el pacifisme de Crist (que ordenà a Pere guardar l'espasa) al bel·licisme de Mahoma; la situació és incomparable perquè Roma permetia un nivell molt alt de llibertat religiosa als jueus (cosa que feia innecessària la violència) i perquè, a més, el món jueu havia tingut una llarga tradició de profetes i rabins que l'havien anat educant en el pacifisme. Les tribus del desert aràbic eren molt més violentes i l'Íslam, en aquest sentit, fou objectivament una força pacificadora, tot i no ser pacífic en el sentit judeocristià del mot.

Darrera la violència militar islàmica hi havia també una gran força espiritual. Si una religió només se sustentés només en la violència desapareixeria quan l'imperi que la recolza perd força militar. En el cas de l'Íslam la situació fou exactament la contrària; quan l'imperi mogol destruï l'imperi islàmic i va conquerir Bagdad (1258 d. C), els mogols es convertiren a la religió musulmana. I també la decadència política i militar de l'imperi turc al segle 19 i a les primeries del 20 coincidí amb un gran ressorgiment religiós. Si volem fer comparacions amb el cristianisme convé

recordar que, com demostren les Croades, la violència és tan present en el la pràctica del cristianisme com a l'Íslam. Això per no parlar de les conversions forçades dels indis a Amèrica (víctimes d'un genocidi brutal) o de la famosa Inquisició hispànica, que no tenen paral·lel al món islàmic. Mai l'Íslam ha conegut res equiparable a la Inquisició.

UN ALTRE PREJUDICI: L'ISLAM ÉS UNA RELIGIÓ ECLÈCTICA?

Pel que fa a la barreja d'elements màgics i d'altres religions en l'Íslam és un fet obvi i indiscutible amb criteris purament filològics. A Aràbia hi havia alguns jueus (era molt significatiu el clan jueu Quiraza, de Medina) i Mahoma hi tractava, de la mateixa manera que coneixia nestorians. És obvi que l'Íslam també va assumir algunes creences de les religions anteriorment professades al desert d'Aràbia, entre les quals la mateixa adoració de la Kaaba, la pedra negra de La Meca que és en realitat un meteorit. Però totes les religions noves adopten elements d'altres religions anteriors quan les substitueixen i els cristians també ho van fer a Amèrica (vegi's el culte de la Mare de Déu de Guadalupe, a Mèxic, que és una síntesi de creences indígenes ancestrals). Dir que una religió recull elements de les altres, no és dir res de nou i ni afirma ni nega res sobre la força espiritual de la nova religió. Cap religió en té prou per subsistir i per expandir-se amb trametre una ideologia forta; sense una praxi creient que sigui també forta (que és la que, en definitiva, dóna valor social a les idees), una religió no es fa creïble.

La ideologia no ho és tot si no l'acompanya una praxi adient, que doni valor a les creences. Convé recordar el cas de la Unió Soviètica, que tenia molta ideologia, i mobilitzava partidaris arreu del món, però que es va tornar perfectament inútil per a donar una vida millor a la gent que vivia allí, i que va acabar, en conseqüència, en una fallida total. Hi ha raons d'ordre immaterial (i si es vol, 'espirituals') en el naixement de les religions i de les ideologies polítiques i aquesta observació val tant per a l'Íslam com per al cristianisme i el comunisme. Una religió continua viva no pas per la força de les seves idees sinó per la praxi dels seus creients. Tant li fa si les seves idees són eclèctiques, perquè sociològicament el motor de les religions no està en les idees sinó en la seva capacitat per cohesionar comunitats.

UN TERCER PREJUDICI: EL TÒPIC DEL VEL ISLÀMIC

El tercer 'argument' de la islamofòbia, la importància del vel femení, s'ha exagerat d'una manera notable. Totes les religions i totes les ideologies polítiques tenen símbols externs i els exhibeixen en públic (recordem l'estrella de David, la creu o la falç i el martell). Sembla més interessant preguntar-se si aquesta exhibició és voluntària o obligatòria —si és voluntària no hi ha res a dir des d'un punt de vista liberal perquè els gustos són cosa de cadascú— i si és una exigència realment islàmica perquè, de fet, sembla que es tracta d'un costum d'origen preislàmic que l'Alcorà no obliga a complir taxativament. En molts casos avui a Egipte, al Líban i a Marroc sobretot, posar-se el mocador sembla ser un gest voluntari i de resistència antiimperialista (com a Catalunya durant la dictadura s'exhibien imatges del *Che* Guevara).

En altres és una forma d'identificació comunitària no qüestionada que fins i tot demana un cert valor perquè, ara com ara, és un fet que una noia musulmana que porti vel a Europa té moltes menys possibilitats de trobar feina que una que no en porti.

Prohibir el vel islàmic a Occident significaria atemptar contra tres drets fonamentals com a mínim: la llibertat de religió, la llibertat d'opinió i la llibertat de circulació pel carrer.

No són els poders públics qui ha de decidir com vesteix la gent sinó que es tracta d'una decisió profundament personal que només té un límit en la necessitat d'identificar-se en situacions compromeses per a l'ordre públic (de la mateixa manera que la llei preveu que la policia pugui demanar que s'identifiqui a algú que vagi disfressat durant el carnaval). Altrament també es podria demanar que es prohibís el tatuatge o les minifaldilles. I en tot cas convindria recordar que fins els anys de 1960 arreu dels Països Catalans també era habitual veure als carrers dels nostres pobles moltes dones vestides de negre i amb mocador ('de dol', com s'acostumava a dir) des de la joventut fins a la mort.

L'ISLAM PROPER

Convindria distingir entre Islamòfòbia i racisme. És quasi un tòpic sociològic discutir si el racisme és un concepte que té realment algun sentit, o si bàsicament allò que anomenem racisme consisteix en una variant de la tradicional i atàvica por als pobres que són percebuts com una amenaça per a l'estatus de les classes socials més ben situades socialment. L'impacte resulta molt diferent si algú és un 'moro' pobre o quan es tracta d'un 'àrab' ric carregat de petrodòlars. La immigració magrebina —que molt sovint es presenta negativament, només com una situació en què uns treballadors forasters i pobres treballen a baix preu i treuen el lloc de treball a altres treballadors també pobres però locals—, és clarament objecte d'aquest prejudici social, que es presenta en forma de prejudici religiós.

La visibilitat dels 'diferents' resulta incòmoda en totes les societats i a tot arreu el reconeixement factual del dret a la diferència de les minories (ètniques, religioses, culturals o lingüístiques) pot arribar a ser molt difícil o purament retòric en la pràctica. En el cas de l'Islam fets minoritaris i estadísticament poc o gens significatius —per ex., una noia amb 'niqab', que és el vel més rigorós—, produeixen sovint una reacció desproporcionada. Així l'any 2009 a França només hi havia 367 casos registrats de noies amb 'niqab' a les escoles però tots els diaris n'anaren plens durant setmanes i mesos. La islamofòbia en les societats occidentals serveix, a més, per donar arguments als islamistes intolerants que consideren 'blasfems' a tots els musulmans que pretenen integrar-se en la modernitat.

Però en el cas de l'islamisme creixent a Europa, el prejudici no s'adreça tan sols, ni exactament, contra els pobres, sinó que es genera en tota una sèrie de fantasmes que barregen el desconeixement del món àrab i islàmic amb la por a un nou imperialisme àrab (el famós «xoc de civilitzacions») —perfectament fictici perquè fins ara l'únic que hi ha és un imperialisme occidental que Occident ha practicat amb assiduitat digna de millor causa des del segle 19 fins a la guerra Iraq.

Els estudis sociològics en països amb llarga tradició d'immigració islàmica (Regne Unit i França, especialment), indiquen que les segones i terceres generacions perden la llengua pròpia, però, en canvi, mantenen les seves tradicions religioses i sovint les practiquen amb més intensitat que els seus pares i avis. D'aquesta manera la religió i la cultura tradicional es dissocien. Amb dades a la mà, no són els immigrants de primera generació els qui practiquen un islamisme radical. Més aviat la violència islamista s'associa a fills i néts d'immigrants que es veuen empesos a situacions de marginalitat social malgrat ser ciutadans de ple dret i dominar la llengua pròpia. Apareixen, especialment en els suburbis més pobres de les grans ciutats industrials, musulmans renascuts («born again»), de vegades fins i tot violents, de la mateixa manera que als Estats Units hi ha també cristians renascuts que formen la facció més ultraconservadora del país. És la marginació, i no pas la religió el que engendra violència.

La pregunta que no podem respondre és si apareixerà un 'Islam d'Europa' que faci possible el debat des de les idees de tolerància que, a partir de les Llums del segle

18, han donat el millor de la tradició liberal europea. Però és obvi que produir 'fòbies' i regir-se per apriorismes culturals és la pitjor manera d'ajudar a una evolució autònoma de l'Íslam a Europa.